

BOCSKAI ISTVÁN A BÁTHORYAK UDVARÁBAN

HORN ILDIKÓ

Tanulmányomban azt az utat szeretném vázlatosan ismertetni, amelyet Bocskai István a fejedelemségbe való visszaköltözésétől 1594-ig bejárt. Természetesen Bocskai életrajzírói, Benda Kálmán és Nagy László egyaránt foglalkoztak ezzel az időszakkal, s a rendkívül kevés adat miatt arra a következtetésre jutottak, hogy Bocskai jelentéktelen szereplője volt csak az erdélyi politikai életnek. Nagy László ezt így summázza: „Báthory Kristóf sógora és Báthory Zsigmond unokabátyja¹ [valójában nagybátyja] tizenhat esztendőn keresztül minden tisztség és hatalom nélkül magánemberként, egyszerű birtokosként élt az erdélyi fejedelemségben.”² Mindkét történést foglalkoztatta Bocskai „politikai szürkesége”, de magyarázataik meglehetősen eltértek egymástól. Benda Kálmán „egy nagy tervvel, mérhetetlen ambícióval előtörő ifjú” elkedvetlenedését és időleges visszahúzódását látta a történések mögött.³ Nagy László több hipotetikus indokot is felsorolt. Ambícióhiánnyal, illetve a Báthory unokaöccsökkel szembeni kisebbségi érzettel, utóbb egyszerű óvatossággal magyarázta Bocskai visszafogottságát. Legutóbbi munkájában pedig egy érdekes, de elnagyolt hipotézist is felvetett, mely szerint Bocskai talán azért töltött több mint másfél évtizedet „mélyvízbe merülten”, mert Bécsből Erdélybe költözve urától, Miksa majd Rudolf császártól kapott ilyen értelmű megbízatást.⁴

Valóban nagyon kevés és hézagos ismerettel rendelkezünk Bocskai István életének korai erdélyi szakaszáról. Ez azonban nem feltétlenül takar szürke jelentéktelenséget vagy visszahúzódást, csupán annyit jelent, hogy nem áll elegendő forrás a rendelkezésünkre ahhoz, hogy megnyugtatóan megrajzolhassuk pályájának ezt a periódusát. Ezt nemcsak Bocskairól, hanem szinte bármelyik erdélyi kortársáról elmondhatjuk, ugyanez igaz például sógorának, Báthory Kristófnak ifjúi éveire is. Viszont ha összegyűjtjük és elemezzük a rendelkezésünkre álló adatokat, a korábitól némiképp eltérő Bocskai-kép alakul ki előttünk.

Bocskai 1576 novemberében búcsúzott el végérvényesen a császári udvari szolgálattól, de már az ezt megelőző két évben az uralkodó engedélyével több időt töltött otthon, mint Bécsben és Prágában.⁵ Az ingázásnak, majd a hazatérésnek

¹ Helyesen: nagybátyja. Báthory Zsigmond édesanyja, Bocskai Erzsébet és Bocskai István testvérek voltak.

² NAGY 2005, 24.

³ BENDA 1942, 20–23.

⁴ NAGY 1981, 21–22.; NAGY 2000.; NAGY 2005, 36–45.

⁵ FAZEKAS 2006, 73–85.

egyértelműen személyes okai voltak: 1571 és 1573 között a család tragikus sorozatot élt meg, előbb az apa, Bocskai György halt meg, majd 1572-ben a Draskovich György püspök udvarában szolgáló báty, Jeromos. 1573-ban pedig az Erdélyben élő, és már évek óta családfői feladatokat ellátó Bocskai Gábor is távozott az élők sorából.⁶ 1574-75 fordulóján, a perek alóli egyéves felmentés illetve a gyászév leteltével leánytestvérei kiházásítása, valamint a birtokügyek, nem is a perek, hanem sokkal inkább a Kolozs megyében fekvő egeresi kastélyának félbeszakadt nagy volumenű építkezései miatt egyre inkább szükség lett a család legidősebb férfi tagjává előlépő Bocskai István személyes jelenlétére.

Mivel – különösen Nagy Lászlónál – felmerült Bocskai társadalmi és politikai jelentéktelenségének gondolata, érdemes megvizsgálni a fejedelemségbe visszatérő ifjú státuszát. Hazaköltözésekor éppen betöltötte a tizenkilencedik életévét, tehát a hivatalos nagykorúságtól még öt esztendő választotta el. Bár a Báthoryak személyében tekintélyes és segítőkész gyámjai voltak, ezt az időszakot a család „átugrotta”, és törvényesen nagykorúsította az ifjú rokont.⁷ Egyben a magnificusi címet is megkapta, amelyet korábban apja birtokolt a családban. A fejedelemségben egyidejűleg általában mintegy tucatnyi család volt felruházva ezzel a ranggal, de a címet nem feltétlenül viselhette a család minden tagja. A magnificusoknak megkülönböztetett figyelem járt, például uralkodói meghívó és politikai funkció nélkül is részt vehettek az országgyűléseken, a reprezentációs s más társadalmi eseményeken főhely illette meg őket. Tehát Bocskai ennek a szűk társaságnak lett a tagja, de az épp akkor nagykorúsított, mindössze tizenkilenc éves ifjútól ekkor még komoly politikai szerep vagy teljesítmény reálisan nem várható el. Viszont az sem igaz, hogy évekre eltűnt partiumi birtokain, ezt, ha akarta volna, akkor sem tehette volna meg. A két idősebb Báthory-fivér, Kristóf és István ugyanis magáénak tartotta azt a jogot, hogy a tágabban vett család ifjabb nemzedékének a sorsát ők irányítsák, s ezt roppant lelkiismeretes, ugyanakkor meglehetősen autoriter módon meg is cselekedték, amely hosszabb távon többször is családi konfliktus kirobbanásához vezetett.⁸

Bocskai István jövőjéről szintén a Báthoryak döntöttek, és korához, rangjához, eddigi pályafutásához illően a fejedelmi familiárisok közé léptették. Nem a

⁶ Bocskai György halálának időpontját eddig nem ismertük. A hozzávetőleges időpontról, valamint még élő gyermekeiről János Zsigmond 1570. augusztus 2-án kelt oklevele tájékoztat, amelyben Bocskai Györgyről, mint „nem rég elhalálozotról” szólnak. MOL F1 LR f. 288.

Az erről szóló oklevél nem ismert, de számos közvetett bizonyíték támasztja alá a tényt, melyek közül a legjelentősebb, hogy Báthory Kristóf halálakor Bocskai lesz az egyik testamentumos úr, s Zsigmond gyámja, noha még akkor sem töltötte be a huszonnegyedik életévét.

⁸ Több ilyen eset ismert, például Ifjú János és Majlád Margit házassága, ifjabb Báthory István esküvője, Báthory Gábor kemény, állhatatos reformátussága.

bejárók közé, ami a bécsi éveikhez hasonló udvari szolgálat lett volna, hanem a familiárisok közé, ami csapattartással és udvari feladatokkal is együtt járó, de már kimondottan katonai feladatkört jelentett. Szolgálati helyéül Nagyváradot jelölték ki. Felmerülhet a kérdés, hogy miért nem Gyulafehérvárt, vagy esetleg a lengyel királyi udvart. Az uralkodói udvar struktúráját, működését Bocskainak azonban már nem kellett megtanulnia. Hogy ebből a szempontból a bécsi és prágai évek mennyit értek, azt a két Báthory-fivér maga is jól tudhatta, hiszen negyedévszázaddal korábban maguk is megtapasztalhatták: Kristóf V. Károly, István I. Ferdinánd udvarában teljesített szolgálatot.⁹ Nagyváradon viszont azt kaphatta Bocskai, ami az eddigi neveltetéséből hiányzott: olyan vitézlő iskolát jelentett számára, ahol nemcsak a legfontosabb végvár életét, erődítését figyelhette testközelből, hanem itt megtanulhatta a törökkel való kapcsolat sokrétűségét, a kommunikáció fortélyait is. Tanítómestere nem kisebb személyiség, mint az önmagát épp ekkortájt karizmatikus vezetővé kinövő Ghiczy János volt. Azt nem tudjuk, hány katonának parancsoló familiárisként kezdte meg szolgálatát, de amikor öt évvel később egy időre búcsút mondott a várnak, már harminckét lovasra és húsz gyalogosra kapott zsoldot, míg saját fizetése háromszáz forintra rúgott.¹⁰ Ebből az időszakból csak a gyulafehérvári udvar familiárisi listáját ismerjük, ez alapján próbálhatjuk meg Bocskait a hierarchiában elhelyezni. Háromszáz forint fizetés egyedül a fejedelmi testőrség parancsnokának, Geszti Ferencnek járt, igaz ő száz lovas tarthatott. Geszti után a hierarchia szerint két fejedelmi rokon, somlyói Báthory Gábor és Ifjú János következett, akik huszonöt lóra, maguk személyére pedig száz forint fizetést kaptak.¹¹ A gyulafehérvári állapottal összehasonlítva bátran állíthatjuk, hogy Bocskai a maga harminckét lovasával, húsz gyalogosával, háromszáz forintjával a csúcskategóriába tartozott. Várad listát sajnos nem ismerünk, az egyetlen kapaszkodót Ghiczy János 1572-es vicekapitányi fizetése nyújtja, aki akkor pénzben dupla összeget, hatszáz forintot kapott, viszont mindössze huszonöt lovasra vehetett fel zsoldot. Összefoglalva tehát, az Erdélybe hazatérő ifjú Bocskaiiban nem egy visszahúzódozó, jelentéktelenségbe szorított, esetleg tekintélyes rokonai miatt frusztrált figurát, hanem egy nagykorúsított, a nagyságosok közé sorolt, magasan honorált és gondosan „mendezselt”, szép jövő előtt álló fejedelmi rokont kell látnunk.

Az első komoly kiugrási lehetőség 1581 májusában, Báthory Kristóf halálával jött el, amikor Bocskai testamentumos úrként és tanácsosként tagja lett annak a testületnek, amelyre Báthory István Erdély kormányzását bízta. A tanács azonban hamarosan politikai viták színtere lett, és végül két élesen szemben álló pártra szakadt. Az egyik oldalon a Kendy Sándor és Kovacsóczy Farkas vezette hivatalnok-

⁹ Báthory Kristóf spanyol udvari szolgálatára: MARTIAN 1910, 53–54. Báthory István bécsi éveire: VERESS 1937, 27.

¹⁰ VERESS 1948, 45–46.

¹¹ MOL F 12 Lymbus 1. cs. D. regesztrumok. 1586. július 19.

értelmiség állt, akik továbbra is a kollektív kormányzat mellett kardoskodtak, természetesen a saját primátusságukkal. A másik csoport viszont egyetlen, a rendek által megválasztott személyre szerette volna bízni a kormányzást. Ez a társaság négy hangadó – Ghiczy János váradi kapitány, Geszti Ferenc, ekkor éppen dévai kapitány, Bocskai István és Csáky Dénes főudvarmester – köré csoportosult. A négy különböző korú, pályafutású és habitusú emberben volt két közös dolog, ami szorosán összekapcsolta őket. Mindannyian elsősorban katonák, még az udvarmester, a partiumi nagybirtokos Csáky Dénes is korábban hadi téren tűnt ki, ráadásul az erdélyi védelmi vonalban négy saját várat birtokolt. Ezen kívül mindegyikük rokoni szálakkal kötődött a Báthory családhoz és részben egymáshoz is. Bocskai, mint tudjuk, Zsigmond nagybátyja, Csáky Dénes Báthory István unokaöccse és Zsigmond elsőfokú unokatestvére volt. Kicsit bonyolultabb Geszti rokoni kötődése: édesanyja, Sulyok Zsófia Sulyok Krisztinának, Bocskai anyjának, egyben Zsigmond nagyanyjának első fokú unokatestvére volt. Ghiczy állt a legtávolabb, őt a Nádasdy családon keresztül fűzték áttételes rokoni szálak a Báthoryakhoz.¹² A párt kormányzójelöltje Ghiczy János volt, aki mellé teljes mértékben sikerült az erdélyi rendeket felsorakoztatniuk. Bocskai és Csáky vállalta, hogy Krakkóba utazva kieszközli Báthory Istvánnál Ghiczy kormányzói kinevezését. Újakra végül nem kerülhetett sor, mert Báthory 1583 márciusában felállította a hármastanácsot, amely ellen ugyan a rendek pár napig puccsot fontolgattak, de végül a Ghiczy-Csáky-Bocskai párt nem vállalta a király akarata elleni lázadás ódiúját.¹³

Báthory István ekkor még nem merte egyetlen ember kezébe letenni a hatalmat, s különben is meg volt róla győződve, hogy az országot hivatalnok mentalitású, magas műveltségű politikusoknak kell vezetniük. Viszont a Ghiczy-tábort is nagyra értékelte, s a számukra kedvezőtlen döntést megpróbálta más módon ellensúlyozni. Mivel nem Ghiczyt tartotta az értelmi szerzőnek, az ő helyzetén nem változtatott, maradhatott váradi kapitány, s ezáltal gyakorlatilag a teljes Partium katonai irányítója. Csákyt megerősítette a főudvarmesteri poszton, Geszti Ferencet udvari főkapitánynak nevezte ki. Bocskait pedig Zsigmond főkomorniykjává tette, vagyis Bocskai István lett volna az a személy, aki az iskolai órák kivételével egész nap a kis Zsigmond mellett tartózkodik, társait kiválasztja és felügyeli, életvitelét, programjait megszervezi. Tehát amíg az ország irányítását a Kendy Sándor, Kovacsóczy Farkas, Sombory Sándor összetételű tanácsra bízta, a leendő uralkodó személye köré a másik táborból épített volna egy rokoni-hatalmi kört. Ez azonban egyrészt nem elégítette ki a gubernátorságért küzdő pártot, másrészt mivel Bocskaiék mindenben közvetlenül a hármastanácsnak lettek alárendelve újabb konfliktusokat szült. Mindez végül odavezetett, hogy Csáky Dénes mindössze hat

¹² VERESS 1898, 5–8.; NAGY 1929, 11–36.; JAKAB 1876, 7–8.; SVÁBY 1891, 35–37.; DEÁK 1877, 5–6.

¹³ A politikai háttérre lásd HORN 2006, 883–925.

hét, Bocskai pedig tíz hónap után unta meg a triumvirek folyamatos áskálódásait, és adta fel udvarbeli pozícióit. Bocskai számára a menyegzőjére való készülődés ürügye teremtette meg az elegáns visszavonulás lehetőségét.¹⁴

Bocskai házasságáról keveset tudunk, pedig a halálának négyszázadik évfordulójához kötődően a felesége körül is kisebb kultusz alakult ki: Mezötelegden például szobrot állítottak tiszteletére. Jellemző, hogy a feltámadó érdeklődés és figyelem ellenére Nagy Iván elírása miatt hibásan rögzült a neve, a mai napig Hagymássy Katalinként tartjuk őt számon, pedig valójában Hagymássy Margitnak hívták, így szerepel minden fennmaradt magán- és hivatalos iratban, ezt használta ő maga és férje, Bocskai István is.¹⁵ A keresztnév elírásánál azonban sokkal lényegesebb, hogy honnan származott, milyen háttérrel rendelkezett, s milyen előnyökkel járt kezének megkérése.

Hagymássy Margit egy Zala megyei köznemes, Hagymássy Lestár és Csáby Katalin leánya volt. Szülei társadalmi pozícióját és vagyonát tekintve ekkor még sem vagyon, sem fényes házasság nem várható rá. Sorsában édesanyja utolsó döntése hozott gyökeres változást. A fiatalon özvegyesgre jutott asszony 1570-ben, röviddel halála előtt úgy végrendelkezett, hogy tíz év körül járó kislányának a gyámja ne valamelyik zalai rokon, hanem a még az 1540-es években Erdélybe települt, s ott fényes karriert befutó nagybácsi, Hagymássy Kristóf tanácsúr legyen.¹⁶ Margit tehát Erdélybe került, ahol unokatestvéreivel nevelkedett, de kiegyensúlyozott, nyugodt környezet a jobb körülmények ellenére valószínűleg ekkor sem vette körül, hiszen az itt töltött hat év alatt nagybátyja többszöri házasságkötésének köszönhetően, annak három feleségéhez is sorra alkalmazkodnia kellett. Utolsó „gyámnya” Kerecsényi Judit, Báthory Kristóf és István unokahúga lett, aki a Hagymássy Kristóffal kötött esküvője idején, 1575 decemberében maga is csak tizennyolc éves volt. Ezért amikor 1577-ben meghalt Hagymássy Kristóf, a család a gyermektelen ifjú özvegyet nem tartotta alkalmasnak a gyámlányka további nevelésére. Így Hagymássy Margit az ekkor már neki is rokonának számító Báthory Kristóf gyámsága alá, annak Krisztina nevű kislánya mellé a gyulafehérvári udvarba került, ahol a tényleges nevelését Bocskai Erzsébet és annak anyja, Sulyok Krisztina látta el. Az ember szívesen elképzelné, hogy szövődik ezután szerelem Bocskai István és Hagymássy Margit között, de, még ha így lett volna, akkor sincs jelentősége, a lány Bocskai István szintjén ekkor még egyáltalán nem számított jó

¹⁴ VERESS 1948, 127.

¹⁵ A Katalin olyan mélyen beivódott a szakirodalomba és a köztudatba, hogy még Nagy László is, aki az általa használt forrásokban minduntalan szembesült az asszony valódi nevével, egyszerű korrekció helyett rövid elmefuttatást rögtönzött arról, hogy feltehetőleg az asszony kedvelte és használta a Kata nevet, míg a rokonság Margitként emlegette. NAGY 2000, 40–41. Nagy Gábor szíves szóbeli tájékoztatása szerint a Hagymássy Katalin név hibás elterjesztése valószínűleg Istvánffy Miklósnak tulajdonítható.

¹⁶ Hagymássy Lestárné Csáby Katalin testamentuma. 1570. MOL F 3 Centuriae I. nr. 49.

partinak. Birtoka szinte semmi, nagybátyjától is ingó vagyont örökölt csak, értékét nem az anyagiak, hanem a politikai tőke, a Báthoryakkal való rokonság adta, ezen a téren viszont Bocskai István pozíciói kiválóak voltak. Így Hagymássy Margit 1579. januárjában nem Bocskai, hanem Warkócs Miklós felesége lett. Warkócs szintén a periférikus Báthory-rokonsághoz tartozott az édesanyja, Telegdi Katalin révén, de édesapja, Warkócs Tamás egykori váradi kapitány és bihari főispán sikerének köszönhetően ő gazdagnak is számított. Négyévi házasságuk alatt két fiuk született: Tamás és György, de közülük csak utóbbi ért felnőttkort.¹⁷

Warkócs Miklós 1582-ben hunyt el, kisfiára és feleségére külön is jelentős bihari birtokokat és ingóvagyonot hagyott. Utóbbiról Bocskai István készítettett 1584. márciusában részletes leltárt, amelyet ha összehasonlítunk Báthory Kristóf ezüstműinek 1580-as inventáriumával, azt látjuk, hogy a Warkócs kincsek ezüstműi sem mennyiségben, sem értékben nem maradtak el a vajdától, sőt még a ritkaságok szintjén is hasonló színvonalat képeztek: Báthory Kristófnak volt egy korábban Mátyás király tulajdonában lévő nagyméretű kupája, míg Warkócs a nagy király egyik lábas mosdómedencéjével dicsekedhetett.¹⁸ A fiatal özvegyet Báthory István akaratából vette el Bocskai, s a kis György gyámjaként ő lett a teljes Warkócs-vagyon kezelője is. Bár Hagymássy Margit és Bocskai István házasságából közös gyermek nem maradt, Bocskai 1595-ös végrendeletének hangneme, a saját fiaként nevelt és szeretett Warkócs Györgynek és Hagymássy Margitnak rendelt nagy értékű ingatlanörökség alapján egy korrekt, kiegyensúlyozott, kifejezetten szeretetteljes kapcsolatra s családi életre következtethetünk.

Miközben Bocskai István elsősorban családjának és újabb építkezéseknek szentelte ereje és figyelme java részét, az erdélyi belpolitikai élet nem jutott nyugvópontra, s a rendek által továbbra is kemény támadásokkal illetett hármastanácsi kormányzat 1585. májusára végül megbukott. Báthory István korábbi döntését felülbírálván, Ghiczy János személyében egyetlen kormányzót állított az ország élére. Ezután semmi nem gátolta Bocskait abban, hogy ismét visszatérjen a politikai életbe. 1583. kudarcából azonban sokat tanult. Higgadtabban és visszafogottabban politizált, kevésbé vállalta fel a konfliktusokat, de a feladatok alól sem húzta ki magát. Tanácsosként segítette Ghiczy János munkáját, többször teljesített követi megbízást Lengyelországban, amelyek közül a legfontosabb a Báthory István halála utáni küldetése volt.¹⁹ A látványosabb feladatok mellett leginkább arra összpontosított, hogy szilárd hatalmi bázist építsen maga köré. Az újítása az volt, hogy nem a Báthory unokaöccsökkel vagy a politikai élet aktuális hangadóival próbált szövetséget

¹⁷ NAGY 1987, XI. 65.; Warkócs Tamás feleségére vonatkozó adatait pontosítja: MAKAY 1895, 184.; Warkócs Miklós sírversét – téves magyarázó adatokkal – közli: BUDAI 1866, III. 379–80. Bocskai 1595-ös végrendelete: RADVÁNSZKY 1986, III. 169.

¹⁸ SZABÓ 1877, 546–563.

¹⁹ BIBOR 2005, 121–144.

kötni, hanem a középszintű katonai vezetőkől, várnagyokból szisztematikusan építette fel támogatói körét. Ennek köszönhetően a hadsereg tisztikara, a Lengyelországból 1586 után hazatérő, s nehezen visszailleszkedő katonaelemek, a pályájukat kezdő fiatal nemes tisztek Ghiczy János 1589 januárjában bekövetkezett halála után magától értetődő természetességgel sorakoztak fel Bocskai István mögött. A Báthory Zsigmond nagykorúsítása körüli hatalmi harcból abszolút győztesen kikerülő Báthory család tagjaként Bocskai István szintén a nyertesek közé tartozott, de ahogyan az várható volt, a Báthory-unokaöccsök mögött hamarosan háttérbeszorult mind a fejedelmi tanácsban, mind a családi szövetségben. Báthory Boldizsár országos főkapitány és Fogaras ura lett, bátyja, István váradi kapitány, s egyben a családi vagyon kezelője. Báthory András megkapta a gyalui uradalmat, s mint bíboros felügyelte az erdélyi katolikus ügyeket. Ifjú Jánosnak is volt főispáni címe, egyedül Bocskai nem gyarapította sem birtokait, sem címeit, sem személyes hatalmát. Emellett politikai elképzeléseit, a törökkel szembeni politikálást tekintve is egyre inkább szembekerült a család másik felével.

Szembekerült, de nem maradt egyedül. Személyüket nézve első pillantásra talán meglepő, ugyanakkor kiváló és erős fegyvertársakra akadt. Egyik legfőbb szövetségese a jezsuita Alfonso Carillo lett, aki a pápa megbízásából, rendje kitiltása miatt inkognitóban azon dolgozott, hogy segítse Erdély és a Vatikán újbóli közeledését, és vonja be az országot a törökellenes háborúba a keresztény oldalon. Utóbbi pontban egyezett a jezsuita és a református Bocskai törekvése. Ez a nézetazonosság, valamint a közös politikai ellenfél végül a vallási különbségek felett könnyedén átívelő szövetséget kötött velük. A másik, még jelentősebb fegyvertárs maga a fejedelem lett. Báthory Zsigmond hatalmas ambícióinak kielégítésére két nagyszabású politikai terv kínálkozott: vagy a lengyel trónért száll harcba, vagy a török ellen fordulva bekapcsolódik a tizenöt éves háborúba. Az előbbin szinte a teljes rokonsága dolgozott, és az erdélyi politikusok többsége támogatta, míg a háborút kívülről a pápa, belülről a Bocskai vezette erdélyi katonai elit szorgalmazta. Maga a fejedelem a háború felé hajlott. Így jött létre a félelmetes Báthory-Bocskai-Carillo háromszög, amely végül erőszakkal törte meg és nyelte el a fejedelmi politika teljes ellenzékét.

Bocskai István politikai hatalma tehát a kilencvenes évek belpolitikai küzdelmeiben bontakozott ki, ő lett a törökellenes katona-párt vezetője, és ifjabb Báthory István leváltása után, 1592-ben ő kapta a váradi kapitányi és bihari főispáni címet is. A hatalmi háromszög kiválóan működött, és a kezdeti katonai, diplomáciai sikerek látszólag ezt a keménykezű, helyenként véres politikai irányvonalat igazolták.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

MOL F1 LR f. 288.

MOL F 12 Lymbus 1. cs. D. regesztrumok. 1586. július 19.

Hagymássy Lestárné Csáby Katalin testamentuma. 1570. MOL F 3 Centuriae I. nr. 49.

BIBLIOGRÁFIA

BENDA 1942

BENDA Kálmán: *Bocskai István*. Budapest, 1942.

BIBOR 2005

BIBOR Máté János: Gyulaffi Lestár lengyelországi követjárásai. *Egyetemi Könyvtár Évkönyvei*, 12 (2005), 121–144.

BUDAI 1866

BUDAI Ferenc: *Magyarország polgári históriájára való lexicon*. Nagyvárad, 1866, III.

DEÁK 1877

DEÁK Farkas: *Adatok a „nagy” Csáky István életéből*. Budapest, 1877.

FAZEKAS 2006

FAZEKAS István: Adalékok az ifjú Bocskai István bécsi udvarban eltöltött éveiehez. In: *Studia Caroliensia* 2006/1. 73–85.

HORN 2006

HORN Ildikó: Az erdélyi hármastanács kormányzata (1583–1585). *Századok* 140. évf. 2006/4. 883–925.

JAKAB 1876

JAKAB Elek: *A Ghyczyek Erdély történetében, különös tekintettel a kormányzási intézményre*. Budapest, 1876.

MAKAY 1895

MAKAY Dezső: A Csanád nemzetség. A Thelegdy család. *Turul* 1895.

MARTIAN 1910

MARTIAN Julián: Magyarok V. Károly császár udvartartásában (1546–1547). *Erdélyi Múzeum*, 1910.

NAGY 1981

NAGY László: *Bocskai István a hadak élén*. Budapest, 1981.

NAGY 1987

NAGY Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. [Hasonmás kiad.] Budapest, 1987. XI.

NAGY 2000

NAGY László: *Egy szablyás magyar úr Genfben (A sokarcú Bocskai István)*. Hajdúböszörmény, 2000.

NAGY 2005

Iratok Bocskai István és kora történetéhez. Szerk. és bev. NAGY László. Debrecen, 2005.

NAGY 1929

NAGY Miklós: A Ghycziek a magyar nemzet történelmében. *Turul* 1929/1-2. 11–36.

RADVÁNSZKY 1986

RADVÁNSZKY Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI-XVII. században*. [Hasonmás kiad.] Budapest, 1986, III.

SVÁBY 1891

SVÁBY Frigyes: A körösszeghi és adorjáni gróf Csáky család genealogiája. *Turul*, 1891, 35–37.

SZABÓ 1877

SZABÓ Károly: Ezüstművek és drágaságok összeírásai a XVI. századból. *Századok* 1877. 546–563.

VERESS 1898

VERESS Endre: *Geszthy Ferenc várkapitány. (Déva XVI. századi iskolájának alapítója.)* Déva 1898.

VERESS 1937

VERESS Endre: *Báthory István király. (Terror hostium)*. Budapest, 1937.

VERESS 1948.

Báthory István király levélváltása az erdélyi kormánnyal. 1581–1585. (Magyar Történelmi Emlékek I. Okmánytárak 42.) Közzé teszi: VERESS Endre. Budapest, 1948.

ISTVÁN BOCSKAI IN THE COURT OF THE BÁTHORYS

ILDIKÓ HORN

The period of 12 years between István Bocskai's moving to Transylvania and 1594 has concerned several historians. This was a quite uneventful period in his life according to some, and Bocskai had a quiet private life. Historians have given different kinds of explanations for this, such as: lack of ambitions; inferiority complex; or a secret commission which ordered him to work in political seclusion. Bocskai left the Emperor's court at the end of the year 1576. He devoted his attention to his family affairs. His relatives, Kristóf and István Báthory, made him of age, and ordered him to serve in the Castle of Nagyvárad. Here he learnt the appropriate attitude toward the Turks, and gained military experience. After Kristóf Báthory's death, he couldn't get on well with the three governors, but when János Ghiczy became governor, Bocskai returned to the court, and served as ambassador and councillor. At this time he started to build a strong and solid field of power around himself with the help of the middle layer of military leader. After Zsigmond Báthory had come of age, Bocskai couldn't increase his power further, and was pushed into background. However, he did make important alliances between Alfonso Carillo and the Prince of Transylvania. In conclusion, at this time Bocskai's power flourished and he became the leader of an anti-Turk military alliance.